

JEEVANDEEP SHAIKSHANIK SANSTHA'S PO'S
ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE
(Affiliated to Mumbai University)

Mumbai University Affiliation No. Aff / Recog. /6403 of 2008 dt. 17th Oct. 2008
Govt. of Maharashtra Order No. NGC 2008 / (218 / 08) MS - 3, dt. 16/6/2008

A/ J. Khadi (E), Tal. Shahapur, Dist. Thane Pin 421 601. • Website : www.jeevandeepcollegekhadi.in • Email : jeevandeepkhadi@gmail.com

Ref. : JSSP/ACSC/K/_____

Date : _____

3.3.1.1 Number of research paper published per teacher in journals notified on UGC care list five years

INDEX

Sr.No	Title of Paper	Name of Author	Department Teacher	Name of Journal	Year Of Publication	ISSN No.
1	Changing society reality and women in the writings of fiction writers	Asst.Prof. Kailas Kalkate	Marathi	Vidyavarta	2022-23	2349-638X
2	Distribution and Density of Rural Population in Thane District: A Geographical Study	Asst. Prof. Vishal Bhosale	Geography	Educreator or research journal	2022-23	2455-0515
3	Imagery in the writings of contemporary fiction writers	Asst.Prof. Kailas Kalkate	Marathi	An international multilingual E-research journal	2020-21	2348-7143
4	Environmental consciousness in the village poetry of	Asst. Prof. Kailas Kalkate	Marathi	Ajanta (Impact Factor)	2020-21	2277-5730

JEEVANDEEP SHAIKSHANIK SANSTHA'S POPS

ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE

(Affiliated to Mumbai University)

Mumbai University Affiliation No. AB / Recog. / 6403 of 2008 dt. 17th Oct. 2008

Govt. of Maharashtra Order No. NGC 2008 / (218 / 08) MS - 3, dt. 16/6/2008

At: Khardi (C), Tal. Shahapur, Dist. Thane Pin 421 601 • Website : www.jeevandeepcollegekhardi.in • Email : jeevandeepkhardi@gmail.com

Ref. : JSP/AC/SC/

Date :

	Rashtrasant Tukdoji Maharaj					
5	Causes, Consequences and Flood Management of Mithi River in Mumbai City: A Geographical Study	Asst. Prof. Vishal Bhosale	Geography	Ajanta (Impact Factor)	2020-21	2277-5730
6	Role of NABARD in Rural Development: An Assessment	Asst. Prof. D.M Bhutale	Sociology	Peer Reviewed refereed and UGC listed journal no. 40776	2020-21	2277-5730
7	Educational Status of Tribal Community of Goveli Thakur Pada: A Clinical Study	Asst.prof. Bhagyashree pawar	Sociology	Vidyavart a	2019-20	2319-9318
8	Naxalism as a Social Problem: A Sociological Approach	Asst. Prof.D.M.Bhutale	Sociology	International multidisciplinary E-Research journal	2019-20	2348-7143
9	Impact of globalization on Indian tribal community	Asst.Prof.D.M.Bhutale	Sociology	Vidyavart a	2019-20	2319-9319

JEEVANDEEP SHAIKSHANIK SANSTHA'S P.O.'S
ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE
(Affiliated to Mumbai University)

Mumbai University Affiliation No. Aff / Recog. / 6403 of 2008 dt. 17th Oct. 2008
Govt. of Maharashtra Order No. NGC 2008 / (218 / 08) MS - 3, dt. 16/6/2008

At: Khardi (E), Tal. Shahapur, Dist. Thane Pin 421 601 • Website: www.jeapcollegekhardi.in • Email: jeevandeepkhardi@gmail.com

Date :

Ref. : JSSP/ACSC/K

10	Impact of globalization on tribal land in Shahapur taluka	Asst. Prof. Vishal Bhosale	Geography	Peer Reviewed international publication	2019-20	2319-9318
11	Globalization and Tribal Marathi Poetry	Asst. Prof. Kailas kalkate	Marathi	Vidyavarta	2019-20	2319-9318
12	Sociality of literature	Asst. Prof. Kailas Kalkate	Marathi	International multidisciplinary E-Research journal	2019-20	2348-7143
13	Role of tribal folk culture in sustainable development of tribal tribe	Asst. Prof. Kailas kalkate	Marathi	International multidisciplinary E-Research journal	2019-20	2348-7143
14	Ranganath Pathare is a story writer who presents the folly of society and culture	Asst. Prof. Kailas kalkate	Marathi	Saksham samiksha	2019-20	2231-4377

Principal

Jeevandeep Shaikshanik Sanstha P.O.'s
Art's, Commerce & Science College, Khardi
Khardi, Tal. Shahapur, Dist. Thane 421 601.

Sl. No.	Name of the Author	Title of Paper	Page No.
17.	डॉ. ज्ञानेश्वर खिल्लारी	समकालीन स्त्रीवादी कथालेखन	72
18.	प्रा. बाळासाहेब भावळे	जागतिकीकरण आणि स्त्रियांचे कथालेखन	76
19.	प्रा. सुनिल रामराव काकडे	नव्वोत्तर स्त्रीलिखित कथालेखन : काही निरीक्षणे	79
20.	दिवक रायभान कारके	समकालीन दलित कथेतील सामाजिक वास्तव	83
21.	डॉ. गणेश मोहिते	मराठी ग्रामीण कथेतील स्थित्यंतरे	88
22.	डॉ. सखाराम डाखोरे	समकालीन आदिवासी कथा	98
23.	डॉ. सरला गोरे	भटक्या विमुक्तांचे कथात्मलेखन	103
24.	विनोद पांडुरंग सिनकर	बबन शिंदे यांची बालकथा	106
25.	स्वामी दत्तात्रय बोबडे	समकालीन काही ग्रामीण कथालेखक	110
26.	डॉ. लिंगप्पा गुळाळे	गेल्या दोन दशकातील लक्षणीय कथालेखक	114
27.	प्रा. डॉ. जनार्दन काटकर	समकालीन कथाकार : सदानंद देशमुख	121
28.	डॉ. प्रवीण घारपुरे	कथाकार सदानंद देशमुख	12
29.	डॉ. बी. जी. श्रीरामे	आसाराम लोमटे : विलक्षण कथालेखक	12
30.	डॉ. रामचंद्र झाडे	आसाराम लोमटे : समकालीन ग्रामवास्तव टिपणारा कथाकार	1
31.	प्रा. डॉ. युवराज धवडगे	समकालीन मराठी दलित कथा	
32.	प्रा. कैलास कळकटे	बदलते समाजवास्तव आणि कथालेखिकांच्या लेखनातील स्त्रीप्रतिमा	
33.	डॉ. ज्ञानेश्वर सखाराम गवळीकर	'भूप' : कथासंग्रहाचा वाङ्मयीन अभ्यास	
34.	डॉ. समिता जाधव	समकालीन मराठी कथा आणि पिवळा पिवळा पाचोळा	

ISSN: P-2455-0515
E- 2394-0450

OPEN ACCESS

एन

EDUCREATOR RESEARCH JOURNAL

A PEER REVIEWED REFERRED JOURNAL

**“Population, Society, Development and
Environmental Sustainability”**

**VOLUME-IX, SPECIAL ISSUES-I
MARCH- APRIL 2022
SJIF IMPACT FACTOR: 7.717**

CHIEF EDITORS

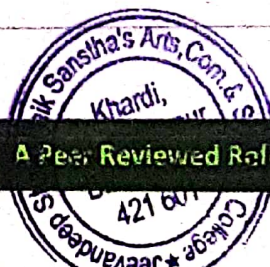
DR. DEEPAK S. NARKHEDE

DR. RAJENDRA G. PARMAR

	Preparation of Mixed Ligand Complexes of Lanthanide Metal, their Characterization and Antibacterial Study	183
35	Digambar K. Patil & Jitendra M. Pawara	188
	Extrapolating Data By Using Polynomials: A Case Study on Panvel Tahsil Population	
36	Sagar Lahana Khairnar	194
	Role of Vloggers in Enhancing Environmental Awareness and Sustainability - A Case Study of Sindhudurg District of Maharashtra	
37	Mr. Shivaji Vishnu Naik	199
	Analysis of Local Perceptions about Tourism Activity: A Case of Kangra District in Himachal Pradesh	
38	Ms. Neeta Sharma & Dr. Savitrimita Vilasrao Chawan	207
	Surface Runoff Estimation of Amravati River Basin Using Integrated SCS-CN, RS And GIS Techniques	
39	Dr. Satish P. Patil	216
	Rivers - Lifelines For Economic Growth	
40	Mr. Haribhau Sama Kharat	220
	A Study of Saltpans in Mira-Bhayandar City	
41	Lekha Thakar & Dr. Moushumi Datta	230
	Physico-Chemical Investigation of Drinking Water Samples of Adjacent Villages of Panvel	
42	V.S. Kamble, B.D. Aghav, J.M.Pawara & S.T. Salunkhe	235
	Awareness about Aquaponics and its Social, Economic and Environmental Benefits and Demand in Coming Times	
43	Mrs. Sneha, T. Bandal, & Mrs. Michel Jancy Arul Kumar	241
	A Study the Impact of Effective Customer Relationship Management Adopted by Banking Industry	
44	Dr. Vinod Chandwani	246
	Assessment of Maps as a Means of Educational Tool for Environmental Awareness	
45	Mr. D. D. Bombe	251
	Opportunities and Status of Tourism Activity in Junnar Tehsil for Rural Upliftment	
46	Mr. D. D. Bombe & Dr. Prakash Dongre	259
	Urbanisation and Micro Climate-Case Study of Pune	
47	Dr. Prakash Dongre & Miss. Mewada Yamini B.	267
	Synthesis and Characterization of Some Ternary cerium (III) Complexes with 1, 5-dimethyl-2-phenyl-4 [(2-thienylmethylene) amino]-1, 2-dihydro-3H-pyrazol-3-one Schiff Base and Heterocyclic Ligands	
48	B.D. Aghav	273
	ठाणे जिल्ह्यातील ग्रामीण लोकसंख्येचे वितरण आणि घनता: एक भौगोलीक अभ्यास	
49	प्रा. विशाल संपत भोसले & डॉ. राजेंद्र ओंकार परमार	278
	आधुनिक काळातील सेंद्रिय आणि रासायनिक शेतीचा अभ्यास	
50	डॉ. अनिल निवृत्ती शिंदे	

Editorial Board

Chief Editor -

Dr. Dhauraj T. Dhanraj

Asst. Prof. (Marathi)

SPH Mahila Mahavidyalaya,

Malegaon, Dist - Nashik [M.S.] INDIA.

Executive Editors:

Prof. Tejash R. Jhar, Nashik Road (English)

Dr. Gopabandhu Mishra, Kharat (Hindi)

Ms. Bharati Sonawane Nile, Bhusawal (Marathi)

Dr. Rajay Pawar, Goa (Konkani)

Co-Editors:-

- ❖ Prof. Mohan S. - Dean faculty of Arts, Delhi University, Delhi, India
- ❖ Prof. Milena Brotnjeva - Head, Classical East Department, Sofia University, Sofia, Bulgaria
- ❖ Dr. R. S. Sarraf - Center for Translation Studies, University of Hyderabad, Hyderabad, India
- ❖ Mr. Tufail Ahmed Shaikh - King Abdul Aziz City for Science & Technology, Riyadh, Saudi Arabia.
- ❖ Dr. Anil Dongre - Head, Deptt. of Management, North Maharashtra University, Jalgaon [M.S.] India
- ❖ Dr. Shaileendra Lende - R.T.M. Nagpur University, Nagpur [M.S.] India
- ❖ Dr. Dilip Pawar - BoS Member (SPPU), Dept. of Marathi, KTHM College, Nashik. [M.S.] India
- ❖ Dr. R. R. Kazi - North Maharashtra University, Jalgaon [M.S.] India
- ❖ Prof. Vinay Madgaonkar - Dept. of Marathi, Goa University, Goa, India
- ❖ Prof. Sushant Naik - Dept. of Konkani, Govt. College, Keri, Goa, India
- ❖ Dr. G. Hareli - Associate Professor, CSIBED, Kolhapur [M.S.] India
- ❖ Dr. Munaf Shaikh - N. M. University, Jalgaon & Visiting Faculty M. J. C. Jalgaon [M.S.] India
- ❖ Dr. Sanjay Kamble - BoS Member Hindi (Ch.SU, Kolhapur), T.K. Kolekar College, Nesari [M.S.]
- ❖ Prof. Vijay Shirsath - Nanasaheb Y. N. Chavan College, Chalisgaon [M.S.] India
- ❖ Dr. P. K. Shewale - Vice Principal, Arts, Science, Commerce College, Harsul [M.S.] India
- ❖ Dr. Ganesh Patil - M.V.P.'s, SSSM, ASC College, Saikheda, Dist. Nashik [M.S.] India
- ❖ Dr. Hitesh Brijwasi - Librarian, K.A.K.P. Com. & Sci. College, Jalgaon [M.S.] India
- ❖ Dr. Sandip Mali - Sanjivani Arts & Commerce College, Malegaon [M.S.] India
- ❖ Prof. Dipak Patil - S.S.V.P.S.'s Arts, Sci. and Com. College, Shindkheda [M.S.] India

Advisory Board -

- ❖ Dr. Marianna Kosic - Scientific-Cultural Institute, Mandala, Trieste, Italy.
- ❖ Dr. M.S. Pagare - Director, School of Languages Studies, North Maharashtra University, Jalgaon
- ❖ Dr. R. P. Singh - HoD, English & European Languages, University of Lucknow [U.P.] India
- ❖ Dr. S. M. Tadkodkar - Ret. Professor & Head, Dept. of Marathi, Goa University, Goa, India.
- ❖ Dr. Pruthviraj Taur - Chairman, BoS, Marathi, S.R.T. University, Nanded.
- ❖ Dr. N. V. Jayaraman - Director at SNS group of Technical Institutions, Coimbatore
- ❖ Dr. Bajrang Korde - Savitribai Phule Pune University Pune, [M.S.] India
- ❖ Dr. Leena Pandhare - Principal, NSPM's LBRD Arts & Commerce Mahila Mahavidyalaya, Nashik Road
- ❖ Dr. B. V. Game - Act. Principal, MGV's Arts and Commerce College, Yeola, Dist. Nashik.

Review Committee -

- ❖ Dr. J. S. More - BoS Member (SPPU), Dept. of Hindi, K.J. Somaiya College, Kopergaon
- ❖ Dr. S. B. Bhandar, BoS Member Ch.SU, Kolhapur, T.K. Kolekar College, Nesari
- ❖ Dr. Utkam V. Nile - BoS Member (NMU, Jalgaon) P.S.G.V.P. Mandals ACS College, Shahada
- ❖ Dr. K.T. Khairnar - BoS Member (SPPU), Dept. of Commerce, L.V.H. College, Panchavati
- ❖ Dr. Vandana Chaudhari KCE's College of Education, Jalgaon
- ❖ Dr. Sayyed Zakir Ali, HoD, Urdu & Arabic Languages, H. J. Thim College, Jalgaon
- ❖ Dr. Sanjay Dhondare - Dept. of Hindi, Abhay Womens College, Dhule
- ❖ Dr. Amol Katgaonkar - M.V.P.S.'s G.M.D. Arts, B.W. Commerce & Science College, Sinnar.

Published by -

© Mrs. Swati Dhanraj Sonawane, Director, Swatidhan International Publication, Yeola, Nashik
Email: swatidhanrajs@gmail.com Website: www.researchjourney.net Mobile: 9665398258

Website - www.researchjourney.net

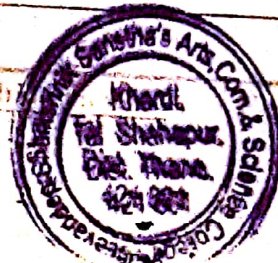
- researchjourney2014@gmail.com

INDEX

No.	Title of the Paper	Author's Name	Page No
1	स्त्री, स्त्रीवाद आणि समकालीनता	डॉ. गोविंद मूळक	05
2	समकालीन रवी जाणीवांचे बदलते अंतरंग	कृ. शिवका वाघरे, डॉ. नरेंद्र मून	11
3	समकालीन रवी जाणीवांचे बदलते अंतरंग	डॉ. लक्ष्मण खंडाळे	15
4	मराठी विद्यालय शाळांमधील समकालीन स्त्री प्रतिमा	डॉ. वंदना लढाळे	18
5	समकालीन रवी जाणीवांचे बदलते अंतरंग	निवेदिता सातपुत	22
6	समकालीन रवी जाणीवांचे बदलते अंतरंग	प्रा. माणिक बनकर	26
7	स्त्री स्वातंत्र्याचा भारतीय संकल्पना आणि कला	प्रा.डॉ. भायकर बनसा	30
8	स्त्री स्वातंत्र्याचा आणि भारतीय विचारधारा	डॉ. अनिता खंडाळे	33
9	मराठी कवितांमधील नव्या स्त्री प्रतिमा	स्वाती बोढरे	38
10	मराठी प्राचीन काळातील मुख्य लिपि रवी प्रतिमा	सुरेश शिरसाठ	41
11	समकालीन मराठी कविता आणि स्त्री जाणीवा	प्रा. कविता सिधु वळवी	45
12	स्त्री जाणीवा: ऐतिहासिक आणि समकालीन	प्रा. शिवाजी वाढारे	51
13	समकालीन मराठी ओपेडरम्याची कथाप्रतीच्या काळातील स्त्री जाणीवा	डॉ. युवराज यंत्रडंग	57
14	समकालीन कथा लेखिकांच्या लेखनातील स्त्री प्रतिमा	प्रा. कैलास कळकटे	62
15	मराठी कथातील स्त्री जाणीवांचे स्वरूप	प्रा. अनिरुध्द मोरे, डॉ. सत्वशीला जाधव	66
16	मराठी प्राचीन कवितेतील स्त्री जाणीवा	डॉ. कार्तिकी नांगरे	70
17	समकालीन मराठी कवितेतून व्यक्त झालेल्या स्त्री जाणीवा	डॉ. युवराज भाभरे	73
18	स्त्री जातिभूत आणि सामान्य जातिभूतत्वाचा संघर्ष	डॉ. सुनिता जावळे	78
19	स्त्रीचे व्यक्तिमत्त्व सतत सिध्द करणारे पुरुषत्व	प्रा. शेजुळ बाबुराव	81
20	भटवना निरुध्दताच्या काळातील स्त्री जीवन - जाणीवा	प्रा. वंदना पाटील	84
21	पुरुषातक श्रमविभाजन स्त्री गुलामीचे कारण	पुष्पा गायकवाड	88
22	स्त्री कार्यक्षेत्रातील महिला कार्यक्षेत्रातील आलेल्या लैंगिक जीवना जाणीवा	डॉ. अक्षय घोरपडे	91
23	समकालीन मराठी कवितेतील स्त्रीजीवन चित्रण	डॉ. आनंद वारके	94
24	मराठी वाङ्मयातील जाणीवांचे स्वरूप	अर्चना हाडके	99
25	स्त्री जाणीवांच्या भाषेचे व्याकरण	प्रा. राजीव आरके	102
26	दलित कथाप्रतीच्या कवितेतील 'स्त्री' अनुभवातून अभिव्यक्त झालेल्या काळाच्या प्रतिमा	डॉ. रेखा मेश्राम	112
27	समकालीन रवी जाणीवांचे बदलते अंतरंग	डॉ. संदीप बनसोडे, श्रीला डांगरे	116
28	समकालीन मराठी कवितेतील स्त्री जाणीवा	डॉ. दिलीप जाधव	120
29	प्राचीन समाजघटनेतील स्त्रियांचे स्थान	डॉ. ज्ञानेश्वर गवळीकर	124
30	स्त्री जाणीवांच्या अभिव्यक्तीचा नव्या रूपबंध	वैशाली ढोले	126
31	मराठी नाटकातील स्त्रीवादी प्रवृत्ती	प्रा. राजरत्न दवणे	129
32	स्त्री जीवनमूल्य आणि सामान्य जीवनमूल्यांचा संघर्ष	संगिता मकासरे	134
33	महानभारत शाळांमधील स्त्री जाणीवा	मंगला पठाडे	138
34	स्त्री साहित्यकारांच्या साहित्यातील स्त्री चित्र	डॉ. एस. पी. जगतवाड	144
35	वैदिक काळातील स्त्रीची परिस्थिती व आधुनिक काळातील स्त्रीची सुधारलेली स्थिती	मीना भिंगारदेव	147

CONTENTS OF MARATHI PART - II

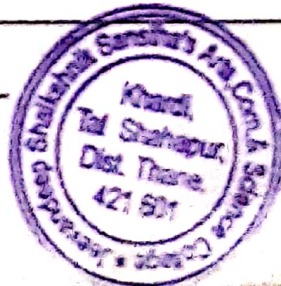
क्र.सं.	लेखक/लेखिकाचे नाव	पृष्ठ सं.
१	समुद्रसमुद्रांतून पृथ्वीचे चित्रण : आरंभिक मान्यता आणि एक पर्यावरण Dr. Shwetambari Kanakdande	१-३
२	उत्तरांचा अर्थ आणि पर्यावरण डा. विठ्ठल केसरी	३-१०
३	समुद्रांतून पृथ्वीचे चित्रण : आरंभिक मान्यता आणि एक पर्यावरण डा. केशव कळकर	११-१५
४	समुद्रांतून पृथ्वीचे चित्रण : आरंभिक मान्यता आणि एक पर्यावरण डा. कांबळे रावसाहेब हरिबा	१६-२०
५	समुद्रांतून पृथ्वीचे चित्रण : आरंभिक मान्यता आणि एक पर्यावरण डा. लक्ष्मण नारायण भोईर	२१-२६
६	समुद्रांतून पृथ्वीचे चित्रण : आरंभिक मान्यता आणि एक पर्यावरण : एक पौर्वात्य अभ्यास डा. विशाल संपत भोसले	२७-३३
७	१९८० नंतरच्या कवितेतून चित्रित झालेले नैसर्गिक, सांस्कृतिक पर्यावरण - एक शोध सहा. प्रा. राजश्री प्रदीप कदम	३४-३९
८	बदलत्या पर्यावरणाचे आदिसाक्षी कथा साहित्यातून झालेले चित्रण प्रा. डॉ. सोमनाथ महादेव दडस	४०-४६
९	मानवातील पर्यावरण चळवळ एक अभ्यास डॉ. ज्योती अरविंद पोटे	४७-६०
१०	आधुनिक युद्धात नागरी संरक्षण प्रा. गणेश धर्मा थोरात	६१-६७
११	पर्यावरणाविषयी अपुरे सामाजिक जागृती प्रा. डॉ. सुनिलदत्त एस. गवरे	६८-७१
१२	भौगोलिक पर्यावरणातील संदर्भ आणि कविता : अर्थ आणि अन्वयार्थ (यशवंत मनोहरांच्या 'केशवमुन' कवितेसंदर्भात) डा. संदीपान श्रीमंत नवगिरे	७२-७६
१३	पर्यावरणाच्या जनजागृती मधील प्रसार माध्यमांची भूमिका प्रफुल्ल इंगोले	७७-७९
१४	बदलत्या ग्रामीण जीवनाचे चित्रण करणारी कादंबरी : पाचोळा प्रा. भारती धोलप	८०-८४
१५	जलसंवर्धनात डा. बाबासाहेब आंबेडकरांचे योगदान प्रा. सरोज आगवाले	८५-८७

CONTENTS OF MARATHI PART - II

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	मराठावाङ्मयातील ग्रामीण स्त्रियांचे आरोग्य आणि शाश्वत विकास: एक सर्वेक्षण Dr. Shwetambari Kanakdande	१-६
२	'उघडा दरवाजा' आत्मकथेतील पर्यावरण डॉ. विठ्ठल केदारी	७-१०
३	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांच्या ग्रामगीतेतील पर्यावरणीय जाणीवा प्रा. कैलास कळकटे	११-१५
४	पर्यावरण आणि सामाजिक समस्या प्रा. कांवल्ले रावसाहेब हरिबा	१६-२०
५	इतिहास आणि पर्यटनातील पर्यावरण प्रा. लक्ष्मण नारायण भोईर	२१-२४
६	मुंबई शहरातील मिठी नदीच्या पुराची कारणे, त्याचे परिणाम आणि पुरव्यवस्थापन : एक भौगोलिक अभ्यास प्रा. विशाल संपत भोसले	२५-३३
७	१९८० नंतरच्या कवितेतून चित्रित झालेले नैसर्गिक, सांस्कृतिक पर्यावरण - एक शोध सहा. प्रा. राजश्री प्रदीप कदम	३४-३९
८	बदलत्या पर्यावरणाचे आदिवासी कथा साहित्यातून झालेले चित्रण प्रा. डॉ. सोमनाथ महादेव दडम	४०-४६
९	भारतातील पर्यावरण चळवळ एक अभ्यास डॉ. ज्योती अरविंद पोटे	४७-६०
१०	आधुनिक युद्धतंत्र नागरी संरक्षण प्रा. गणेश धर्मा वोरता	६१-६७
११	पर्यावरणाविषयी अपुरी सामाजिक जागृती प्रा. डॉ. सुनिलदत्त एम. गवरे	६८-७१
१२	भौगोलिक पर्यावरणातील संदर्भ आणि कविता : अर्थ आणि अन्वयार्थ (यशवंत मनोहरांच्या 'केशवसुत' कवितेसंदर्भात) डॉ. संदीपान श्रीमंत नवगिरे	७२-७६
१३	पर्यावरणाच्या जनजागृती मधील प्रसार माध्यमाची भूमिका प्रफुल्ल इंगोले	७७-७९
१४	बदलत्या ग्रामीण जीवनाचे चित्रण करणारी कादंबरी : पाचोळा प्रा. भारती घोलप	८०-८४
१५	जलसंवर्धनात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे योगदान प्रा. सरोज आगवडाले	८५-८७

CONTENTS OF MARATHI PART - I

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१३	विश्वकार शालकायन संगोपनासाठी काम करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांच्या योजनांचे चिकित्सक अध्ययन डॉ. संभाजी भाऊराव काळे गितांजली अशोक सरोदे	६९-७२
१४	बदलत्या पर्यावरणाचे, पर्यावरण स्वामने आधुनिक मराठी कवितेने घेतलेला वेध : एक अभ्यास प्रा. सुनिलदत्त गोडसे	७३-७५
१५	शाश्वत विकास आणि शाश्वत विकासाची उद्दिष्टे तन्मय प्रभाकर भावसार	७६-८३
१६	शालेय पोषण आहार योजनेमुळे पर्यावरणावर होणाऱ्या परिणामाचा एक अभ्यास वर्षा शेषराव गाडवे	८४-८६
१७	जागतिक युद्धाचा पर्यावरणावर झालेला परिणाम प्रा. यशवंत भालचंद्र खैरनार	८७-९०
१८	पर्यटनामुळे पर्यावरणावर झालेले परिणाम प्रा. देवदास र. आरोलकर	९१-९६
१९	नर्मदा बचाओ आंदोलनाचा विश्लेषणात्मक अभ्यास सौ. नम्रता अजित भोईर	९७-१०५
२०	पर्यावरण आणि आरोग्य प्रा. संगिता बी. चव्हाणके	१०६-१११
२१	पर्यावरणीय राजनीति डॉ. आर. डी. शिंदे	११२-११८
२२	ग्रामिण विकासात 'नाबार्ड' ची भूमिका: एक आकलन प्रा. भुताळे दत्तात्रय मारोती	११९-१२७
२३	बदलत्या पर्यावरणाचे मराठी कांदबरीतून झालेले चित्रण प्रा. संदीप भागू चपटे	१२८-१३५
२४	पर्यावरणीय नितीशास्त्राच्या अभ्यासाची गरज डॉ. अमन वामन बगाडे	१३६-१३९
२५	बदलत्या पर्यावरणातील मराठी कांदबरी प्रा. डॉ. चिंतामण भोईर	१४०-१४८
२६	बदलते सांस्कृतिक पर्यावरण आणि मराठी कांदबरी डॉ. सिद्धार्थ आगळे	१४९-१५७

- 65) आदिवासीयता समस्या व समाजीय स्थानमोजना
मजपुत बिल्लम भरतसिंह, औरंगाबाद ||235
- 66) कोवेन्सो आक्राड्यातील आदिवासी समुदायाची शैक्षणिक स्थिती- एक निव्विक्त्यक
डा. भाग्यश्री पुलाक चव्दार, जि. ठाणे, महाराष्ट्र ||239
- 67) जायनिक्तीकरण आणि 'तळ हवळताना' काव्यमंग्रहातील आदिवासी कविता
डा. आनंद चारके, जि. कोल्हापूर ||242
- 68) IMPACT OF GLOBALIZATION ON TRIBALECONOMY IN INDIA
Mr. Rahul Jadhav, Dist. Thane ||247
- 69) Tribal Development Programmes and Policies in India
Dr. Afroz Begum, Aurangabad ||251
- 70) आदिवासी समाजाच्या विकासात मानव अधिकारची भूमिका.....
डा. चेसके नागनाथ दिगांबर ||255

66	आधुनिक भारताचा मुद्दा विवेचन	पुनीष मोरे	281
66	सामकालीन हिंदी कविता के नवी संदेश	संतोष नागरे	285
67	हिंदी कविकावली के उपन्यासों के कविकाल की विवेचन	डॉ. पुनीष म्हात्रे	271
68	विशाला ईश्वरी की आत्मकथा 'रोड्स' कविताओं के इतिहास की ओर	डॉ. रजनी शिखरे, ममोद उचरे	275
69	विशाला ईश्वरी की कविताओं के सांस्कृतिक	डॉ. रजनी शिखरे	278
70	साधु गोकर्ण की कविताएँ (पद्यों के अलावा अन्य भी के संदर्भ में)	संतोष नागरे	281
मराठी विभाग			
71	साधुगोकर्ण साधुगोकर्ण, साधुगोकर्ण शरण	डॉ. व्ही. पी. मांडूर	287
72	भारतीय लोकशाही कधी 'सहाचार' एक दृष्टी समझा	डॉ. संकुमार चव्हाण	290
73	शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या	भाग्यची पानडवळे	293
74	हीन निष्ठागीन इमाना बांधकाम सामंजस्यार्थी अर्थिक स्थितीचा अभ्यास	एस. ई. मोयने	298
75	नक्षत्रवाद एक सामाजिक समस्या : सामाजशास्त्रीय अभ्यास	डॉ. दत्तात्रय भूताळे	304
76	शेतकरी आत्महत्या भारतीय समाजसमोरील अज्ञान व उपाय योजना	टी. एस. बिडवे	308
77	नक्षत्रवादी चळवळीची विचारमार्गी	डॉ. रजनी बोरोळे	312
78	भारतीय राजकारण आणि धर्म, जात, भाषा	डॉ. देविदास नरवाडे	318
79	चीन निष्ठागीन एक गंभीर समस्या	डी.एन. रिठे	321
80	सहाचार : एक विवेचन	डॉ. डी.के. डास	325
81	दहशतवाद	डॉ. बी.एस. चव्हाण	330
82	मानवशास्त्र आणि दहशतवाद : एक आकलन	डॉ. अतुल पवार	335
83	सहाचार : कारणे व उपाय	डॉ. भगवान बाघमारे	338
84	नक्षत्रवाद : भारतातील कडव्या साम्यवादी संघटनांची सख चळवळ	डॉ. भारत बिचितकर	342
85	भारतवादातील सिमांत शेतकऱ्यांच्या समस्या आणि त्यावरील उपाय	गोविंद काळे व दीपक भारती	347
86	शेतकरी आत्महत्या : कारणे आणि उपाय	डॉ. दत्तात्रय भुंबरे	350
87	नक्षत्रवादी चळवळीची विचारधारा आणि व्यवहार	डॉ. एस. पी. घायाळ	353
88	मराठी कादंबरी आणि अर्थकारण : विशेष संदर्भ 'फेसाटी'	डॉ. गोविंद काळे	359
89	सामूहिक हिंसाचार	डॉ. विठ्ठल जाधव	363
90	ब्रिटिशांच्या कायद्याचा भारतीय समाजावर झालेला परिणाम	सचिन पांडव, डॉ. लक्ष्मीकांत जिरवाड	368
91	बनवोटीमुळे उदभवणाऱ्या समस्यांचे अध्ययन (संदर्भ : पवन तालुक्यातील मिन्सी या गावातील कुटुंब)	ज्योती नाकतोडे	373
92	पर्यावरणविषयक मुद्दा	डॉ. काकासाहेब पोफळे	389
93	स्वयंसहाय्यता गट आणि सशक्तीकरण : एक अवलोकन	डॉ. संतोष काकडे	383
94	शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या	डॉ. काशिनाथ पळेवाड (सावळीकर)	387
95	सामाजिक समस्या आणि नव्यदोहरी मराठी कविता	डॉ. समिता जाधव	390
96	भारतातील दारिद्र्य	डॉ. शिवाजी पाते	395
97	जेष्ठ नागरिकांच्या समस्यांचे सामाजिक निराकरण	डॉ. सुधीर येवले	400
98	सहाचार : भारतीय समाजसमोरील एक ज्वलंत समस्या	डॉ. सुनंदा आहरे	404
99	पर्यावरण आणि भारतीय शेती	डॉ. योगेश पाटील	409
100	समकालीन राजकीय परिस्थिती आणि विरोधी	डॉ. भुजंग पाटील	412

Index

- 01) जागतिकीकरणाचा आंध आदिवासी जमातीवर पडलेल्या प्रभावाचा समाजशास्त्रीय ... ||12
प्रा. आकोशकर ई.उ., आ.बाळापुर
- 02) जागतिकीकरण आणि आदिवासी कविता ||17
प्रा.अरूण मारुती कासार, जि. ठाणे
- 03) जागतिकीकरण आणि आदिवासी समाज: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन ||22
प्रा. भुताळे दत्तात्रय & प्रा. गंगे सीमा, जि. ठाणे
- 04) आदिवासींच्या न्याय हक्काचा जाहीरनामा ||26
श्री. राहुल भगवान चव्हाण, जिल्हा. ठाणे
- 05) जागतिकीकरण आणि भारतीय आदिवासी अर्थव्यवस्था : समस्या आणि उपाय ||30
डॉ. सुरेश सोमनाथ देशमुख, पुणे
- 06) जागतिकीकरणाचा आदिवासींवरील परिणाम ||35
डॉ. दयानंद माधवराव गुडेवार, जि. लातूर
- 07) जागतिकीकरणाचा महागष्टातील आदिवासींच्या संस्कृतीवर झालेला परिणाम ||37
प्रा. चिंतामण धिंदळे, पनवेल
- 08) जागतिकीकरण आणि भारत ||41
दिपक शिरीष पाटील, जि. ठाणे
- 09) आदिवासी ठाकर जमात व जागतिकीकरण ||43
प्रा. डॉ. सुनिलदत्त एस. गवरे, जि. ठाणे
- 10) जागतिकीकरण आणि भारतीय शेती ||45
डॉ. कुटे अजय प्रभाकर, जि. हिंगोली
- 11) जागतिकीकरणाचा भारतीय आदिवासींवरील परिणाम (Impact of Globalization on Indian Tribe) ||48
प्रा. डॉ. कृष्णा शेंडे, नांदेड

52) आदिवासी समुदायांनी ओळख अभिषेक बाळू जाधव, पुणे	192
53) जागतिकीकरण आणि आदिवासी कविता डॉ. अलका शिंदे (पवार), Shahad (W).	196
54) जागतिकीकरण आणि स्त्रीवादीसाहित्य श्री. तुत्तार प्रकाश भोसले, पुणे	200
55) जागतिकीकरण संकल्पना आणि परिणाम — समाजशास्त्रीय अध्ययन डॉ. ज्योती अरविंद पोटे, अंबरनाथ	202
56) जागतिकीकरणाना भारतीय जमातींवरील विविध परिणामांच्या संबंधित साहित्याच्या ... डॉ.सी. सीमा नरेश परटोले & प्रा. अश्विनी पाटील, ता. भिवंडी	207
57) जागतिकीकरण आणि कंवर आदिवासी जमात सौ. जयश्री अभिमन्यू डंके, पुणे	212
58) जागतिकीकरण आणि आदिवासी मराठी कविता प्रा. कैलास कळकटे., जि. ठाणे	215
59) जागतिकीकरण आणि आदिवासी समाजातील चळवळ प्रा. कांबळे रावसाहेब हरिबा, औरंगाबाद	218
60) जागतिकीकरण आणि आदिवासी मराठी साहित्य प्रा. संजय तुकाराम निचिते, जि. ठाणे	220
61) शहापूर तालुक्यातील आदिवासी जमातींवर जागतिकीकरणाचा झालेला परिणाम ... प्रा. विशाल संपत भोसले, जि. ठाणे	224
62) आदिवासी समाजातील स्त्रियांचा दर्जा : एक समाजशास्त्रीय अध्ययन डॉ.श्वेतांबरी पी. कनाकेदांडे & मोहिनी प्र.कनकदांडे, नांदेड	228
63) जागतिकीकरणाचा आंध आदिवासीवर झालेला परिणाम कु. आरती बस्वराज शेट्टी, पुणे	230
64) जागतिकीकरण : आदिवासी साहित्य रश्मी शेट्टे — तुपे	233

52) आदिवासी समुदायाची ओळख अभिषेक बाळू जाधव, पुणे	192
53) जागतिकीकरण आणि आदिवासी कविता डॉ. अलका शिंदे (पवार), Shahad (W).	196
54) जागतिकीकरण आणि स्त्रीवादीसाहित्य श्री. तुषार प्रकाश भोसले, पुणे	200
55) जागतिकीकरण संकल्पना आणि परिणाम — समाजशास्त्रीय अध्ययन डॉ. ज्योती अरविंद पोटे, अंबरनाथ	202
56) जागतिकीकरणाचा भारतीय जमातींवरील विविध परिणामांच्या संबंधित साहित्याच्या डॉ.सी. सीमा नरेश परटोले & प्रा. अश्विनी पाटील, ता. भिवंडी	207
57) जागतिकीकरण आणि कंवर आदिवासी जमात सौ. जयश्री अभिमन्यू डंके, पुणे	212
58) जागतिकीकरण आणि आदिवासी मराठी कविता प्रा. कैलास कळकटे., जि. ठाणे	215
59) जागतिकीकरण आणि आदिवासी समाजातील चळवळ प्रा. कांबळे रावसाहेब हरिबा, औरंगाबाद	218
60) जागतिकीकरण आणि आदिवासी मराठी साहित्य प्रा. संजय तुकाराम निचिते, जि. ठाणे	220
61) शहापूर तालुक्यातील आदिवासी जमातींवर जागतिकीकरणाचा झालेला परिणाम ... प्रा. विशाल संपत भोसले, जि. ठाणे	224
62) आदिवासी समाजातील स्त्रियांचा दर्जा : एक समाजशास्त्रीय अध्ययन डॉ.श्वेतांबरी पी. कनाकेदांडे & मोहिनी प्र.कनकदांडे, नांदेड	228
63) जागतिकीकरणाचा आंध आदिवासीवर झालेला परिणाम कु. आरती बस्वराज शेट्टी, पुणे	230
64) जागतिकीकरण : आदिवासी साहित्य रश्मी शेट्टे — तुपे	233

अनुक्रमणिका

क्र.सं.	लेखाचे शीर्षक	लेखक/ लेखिका	पृ.सं.
1	साहित्य आणि संस्कृती	डॉ.सिरींग नांगरे	05
2	आदिवासी समाज, संस्कृती आणि इतिहासाच्या पाऊलचुप्ता	डॉ. तुकाराम रोंगटे	09
3	साहित्य, भाषा आणि समाजातील संदर्भ	डॉ.वेदशी चिंगळे	14
4	काव्यात कविता प्रवृत्ती (काव्यशास्त्रानुसार)	डॉ.दिनीप पी.पवार	21
5	साहित्य आणि सामाजिक अनुबंध	डॉ.शंकर बोड्डाडे	30
6	दामोदर इंधानीय समाजदर्शन	डॉ. सुरेश जाधव	33
7	साहित्याचे सामाजिक अन्वय	डॉ.गोविंद रामदिनवार	36
8	साहित्याचे समाजशास्त्रीय संशोधन	डॉ.पीर्णिमा बोडके	41
9	आदिवासी वाङ्मयातील समाज चित्रण	प्रा.माधव खालकर	44
10	मराठी साहित्य आणि समाजपरिवर्तन	डॉ.अशोक लिंबेकर	50
11	साहित्याचे कलात्मक मूल्य	डॉ.शांताराम चौधरी	53
12	साहित्य आणि समाज : परस्पर संबंध	डॉ.अरुण पाटील	64
13	साहित्य आणि समाजातील संदर्भ	डॉ.समिता जाधव	69
14	साहित्य आणि सामाजिक शास्त्र : अनुबंध	डॉ.किरण पिंमळे	73
15	माध्यमांतर होऊ शकणारी मराठीतील साहित्यकृती : भूमी कादंबरीसंदर्भात	डॉ. सायली आचार्य	77
16	पद्यादानातील समाजप्रबोधन	डॉ.छाया शिंदे	82
17	साहित्याचे समाजशास्त्र	डॉ.कार्तिकी नांगरे	86
18	साहित्याचे समाजशास्त्र	डॉ.प्रतिभा घाग	89
19	मराठी साहित्यकृतीचे माध्यमांतर : एक अभ्यास	प्रा.एम.एल.मुसारे	92
20	आदिवासी साहित्य : समाज आणि संस्कृती अनुबंध	अनिल वळवी व डॉ.राजेंद्र ठाकरे	95
21	साहित्य आणि समाज यांचा परस्पर संबंध	श्री.तुषार भोसले	105
22	साहित्य व समाज परस्परसंबंध	प्रा.स्वाती निकम	109
23	टाण जिन्हातील आदिवासी मणांचे साहित्य	डॉ.सुनिलदत्त गवरे	113
24	समाजातील साहित्य आणि कथा वाङ्मय	सारिका मोहिते	116
25	बदलत ग्रामीण साहित्य आणि कृषीजीवन	डॉ.अशोक भवर	120
26	साहित्य, समाज, भाषा आणि संस्कृती परस्परसंबंध	डॉ.दत्तात्रय वेलजाळी	125
27	मराठी सामतेची गुढी	डॉ. दत्तात्रय हुंबरे	129
28	साहित्याची सामाजिकता	प्रा.कैलास कळकटे	133
29	साहित्य व समाज परस्परसंबंध (आदिवासी कादंबरीच्या संदर्भात)	प्रा.सुलतान पवार	136
30	आदिवासी आण्णाभाऊ साठे यांच्या साहित्यातील समाजदर्शन	प्रा.महेश बनकर	139
31	पुजे, भाऊ, आंबेकर : साहित्य आणि शिक्षण	डॉ.कैलास खोडे	143
32	साहित्य आणि समाज यांच्यातील परस्पर संबंध	प्रा.शरद आंबेकर	147
33	आदिवासींचे सांस्कृतिक रूपांतर : स्वरूप आणि साहित्य	प्रा.सुदाम राठोड	151
34	साहित्याचे समाजशास्त्र	प्रा.अनुराधा मोरे	155
35	साहित्य व संस्कृती परस्पर संबंध	श्री. दत्तात्रय शिंदे	159
36	आदिवासी साहित्यातून प्रकट होणारा समाजजीवन	श्रीम.सारिका गांगुर्डे	169

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	शीर्षक	लेखक / लेखिका	पृष्ठ क्र.
मराठी विभाग			
1	पालघर जिल्ह्यातील आदिवासींच्या शाश्वत विकासातील आदिवासी सेवा मंडळाचे योगदान	डॉ. बळीराम चव्हाण	5
2	दळणवळणाच्या साधनात सागरी मार्गाचे महत्त्व	डॉ. एस.एस. म्हाणे	16
3	वाडत्या शहरीकरणामुळे आदिवासी समाजावर होणाऱ्या दुष्परिणावर भाष्य करणारे नाटक : 'राणी मासी'	डॉ. संदिप जनसोडे व सुनील कांबळे	19
4	आदिवासी जमातीच्या हक्क आणि अधिकारासंदर्भात आंबेडकरी चळवळीची भूमिका	सुनिता सावरकर	23
5	आदिवासी समुदायाच्या शाश्वत विकासात कला, लोकसाहित्य, नृत्य, लोकगीते, पर्यटन, विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाची भूमिका	प्रा. उद्धव खोमणे	27
6	आदिवासी समाज आणि शिक्षण	डॉ. ज्योती पी. फाळके	34
7	आदिवासी वर्गाच्या विकासाचे प्रयत्न	डॉ. वासुदेव डोंगरदिवे	38
8	तारपा वाद्याचे अस्तित्व : एक चिकित्सक अभ्यास	डॉ. विनोद सोनवणे	43
9	समाज माध्यमांचा पालघर जिल्ह्यातील आदिवासी जीवनावर पडलेला प्रभाव : एक भौगोलिक अभ्यास	श्री. विशाल सोनकांबळे व श्री. मुकेश कुलकर्णी	48
10	सहकारातून आदिवासी समुदायाचा शाश्वत विकास	सी. योगिनी पाटील	54
11	आदिवासी जमातींच्या शाश्वत विकासात आदिवासी लोकसंस्कृतीची भूमिका	प्रा. कैलास फळकटे	58
12	आदिवासींच्या हक्कांच्या संदर्भात 'निर्माण संसाधन आधारित शाश्वत' आदिवासी धोरणे व त्यांची अंमलबजावणी	डॉ. रवींद्र धांगस	62
13	महादेव कोळी जमातीच्या स्त्रियांची आर्थिक स्थिती - विशेष संदर्भ - देगलूर तालुका	स्वप्ना संगमवर	68
14	पर्यटक निघाले आदिवासींच्या भेटी करिता	डॉ. सी. हेमलता मुकणे	73
15	कृषी पर्यटनातून आदिवासी लोकांचा चिरस्थायी विकास विशेष संदर्भ : पालघर जिल्हा	डॉ. जयवंत पाटील	79
16	आदिवासींच्या विकासात शासकीय योजनांचे योगदान	डॉ. ज्योती पोटे	83
17	महाराष्ट्रातील आदिवासींचे वैविध्यपूर्ण नृत्य प्रकार	डॉ. ज्योती रामोड	92
18	मैत्रीय शेती काळाची गरज	श्री. कांतीलाल पाटील व डॉ. अनिल पाटील	96
19	आदिवासी स्त्री सक्षमीकरण : सामाजिक स्थिती	कविता लोखंडे व डॉ. विनायक शिंदे	101
20	आदिवासींच्या शाश्वत विकासासाठी कला, लोकसाहित्य, पर्यटन, विज्ञान आणि तंत्रज्ञान यांची भूमिका व सरकारचे धोरण	प्रा. किशोर चौर	105
21	आदिवासी रामायण : एक लोककथा	डॉ. खंजली मस्करेन्हुस	110
22	नैसर्गिक शेंतीतून आदिवासी समाजाच्या शाश्वत विकासाचा अभ्यास (संदर्भ : पालघर जिल्हा)	अंकिता वर्तक	115
23	आदिवासी वारली चित्रकलेचे महत्त्व	प्रा. बाळासाहेब चकोर	121
24	आदिवासींचे जीवन व विवाहसंस्था	डॉ. संजय बेंद्रे	124
25	आदिवासी (कोळी) बोली भाषेतील शब्द	डॉ. एस.एस. भैरगुंडे	127
26	आदिवासी कलांची वैश्विकता	डॉ. भीमराव वानोळे	133

अं|त|रं|ग

* संपादकीय (मनोगत)	प्रा. डॉ. शैलेश त्रिभुवन (पुणे).....	०२
२. आस्थेच्या प्रश्नांचा धांडोळा	प्रा. डॉ. अरुण ठोके (नाशिक).....	०४
३. स्त्री-पुरुष प्रतिमाभंजनाचा कॅलिडोस्कोप: हारण	प्रा. डॉ. संजय नगरकर (पुणे).....	०८
४. एका आरंभाचे प्रास्ताविक	प्रा. डॉ. राजेंद्र सलालकर (अहमदनगर) ...	११
५. दुःखाचे श्वापद - रंगनाथ पठारे एक मानसशास्त्रीय आकलन	प्रा. डॉ. बाळासाहेब लबडे (रत्नागिरी) ...	२७
६. टोकदार सावलीचे वर्तमान : एक आकलन	प्रा. डॉ. वैशाली भालसिंग (अहमदनगर) ...	३०
७. मराठी कादंबरीच्या कक्षा विस्तारणारे चोषक फलोद्यान	प्रा. विजय चोरमारे (मुंबई)	४१
८. 'समाज संस्कृती'तील फोलपणा मांडणारा कथा लेखक रंगनाथ पठारे	प्रा. डॉ. कैलास कळकटे (शहापूर)	४३
९. 'दिवे गेलेले दिवस' समकालीन राजकीय घडामोडींचे व्यामिश्र चित्रण	प्रा. डॉ. सतीश कामत (सिंधुदुर्ग).....	४६
१०. रंगनाथ पठारे यांच्या साहित्यातील तत्त्वविचार	प्रा. डॉ. बाळकृष्ण लळीत (पुणे)	४८
११. उदाहरणार्थ नामुष्कीचे स्वगत : पठारी शैली	प्रा. डॉ. संजय बोरुडे (अहमदनगर)	५४
१२. सातपाटील कुलवृत्तांत: स्त्रीत्वाची महती सांगणारी पुरुषार्थाची गाथा!	प्रा. प्रतिक पुरी (पुणे)	५९
१३. भर चौकातील अरण्यरूदन	प्रा. डॉ. राजेंद्र सलालकर (अहमदनगर) ...	७४

ऑक्टोबर-नोव्हेंबर-डिसेंबर २०१९ | ३

